

sobre l'acc. 'calor' en castellà i català; a priori es pot creure que una acc. nàutica hagi de partir d'una de les dues llengües perifèriques; no havent-hi terminologia nàutica que passés del portuguès al català ja en el S. xv, hi hauria tanta o més raó per creure que vagi partir de la nostra llengua, i fets com el manlleu del nostre *calmàs* en el cast. recent *calmazo* ajudarien a creure-ho; es pot notar també que la variant *cauma* ('tranquillitat', 'peresa') de Solsona i Tremp (*AlcM*) revela arrelament popular en la llengua. Però segurament el més versemblant és admetre que tots tres vagin heretar-ho de l'ibero-romànic primitiu.

Per a les expressions catalanes que signifiquen 'manca absoluta de vent en mar', veg. la meua nota de la *Miscell. Fontserè*, Bna., 1962, p. 141, i el nostre article *ALBAINA*; s'usen molt també *calma xitxa*, que deu ser castellanisme, en el Maresme *calma sangrenta* (1925) que també ho sembla (??), mall. *calma podrida* (*AlcM*, s. v. *calma*), i crec que l'expressió més estesa i més genuïna és *calma blanca*, que tinc sentida a molts llocs (Formentera, 1963, etc.); des d'antic s'han usat *albaina* i *estar enjòlit*.

DERIV.: *Calmàs* és avui sobretot rossellonès (exs. en *AlcM*; «xafogor», «temps lourd», Grandó, *Misc. Fabra*, 184) 'manca de vent' (Súria, *BDC XVIII*, 121), 25 mall. *calmassa* (*AlcM*), germà de l'aran. *caumàs* i en general oc. *caumàs*, molt estès en el sentit de 'xafogor' (*FEW II*, 538a; *VRom. II*, 190-1), mentre que el cast. *calmazo* que no apareix fins a 1831 és segurament un manlleu nàutic del català; d'ací crec que prové el terme de minaires mall. **kəlmás* que em definiren a Estellençs (1964) com «el baf que revela que hi ha coure a les terres», pròpiament 'calorada, bravada'.

Calmar tr. [1670, *DT*o.; *Lacav.*, etc.] en sentit marítim (cf. cast. *calmar*, c. 1440, i que en cat. no deu ser posterior); un *calmant* molt estès popularment per a diverses begudes d'aquests efectes (*AlcM*, tort., *BDC III*; Lab., 1839), i als Ports de Morella (Boixar, 1961) ho he sentit per a 'un ponx de rom cremat', etc. D'altra banda en ross. s'usa l'intr. *calmar* per 'amorriar, fer la migdiada' parlant del bestiar: així Formiguera, Talau, Orellà, Noedes, Conat (1960), «el ramat va a *kəlmá* a Merialles», «els isards van a *kəlmá* a l'Altar de Llubo» m'explicaven en el Canigó (Vernet, 1960), fins i tot ho usen de vegades transitiu- 45 vament per 'dur a amorriar': «el bestiar tenien el dret d' *əl kəlmá* al pla de la serra» (Nyer, 1960); ús que continua al Nord per terres d'Oc: aran. *kumá*, id. a les Valls de Luixon i de Louron, *akumá* a la de Baroussa (Schmitt, *Termin. Pastorale*, 69), Carcí i Roergue *koumá* (Lescale, *Vayssier*), en alguns llocs *s'akoumá*, *acoumá-se* (Vayssier, *Palay I*, 565), i per al mot en el mateix ús en el Valais i en reto-romànic, veg. *VRom. I*, 208; II, 190-1, i Planta-Schorta, *Rät. Namenbuch*; el lloc destinat a fer-hi això es diu *chama-duoir* en rètic (*VRom. I*, 208) i en català *calmador*, Nyer, *acalmador* a Cabó (1957), *escomadador* a l'Empordà (Espolla, 1958).

Calmós [1868, *SLitCosta*], però deu ser tan antic 60

com el cast. *calmoso* que ja apareix el 1543, cf. *caumós* cat. occid. (*AlcM*) que revela vell arrelament; en canvi sembla que *calm* adj. sigui imitat conjuntament del fr. *calme* [Ss. xv-xvi], de sentit general, i del cast. *calmo*, que avui és només nàutic [1584], però el fet que l'usi Jq. Ruyra («un d'aqueixos dies grisos, *calms* i fredes», *O. C.*, 36) es podria pendre com a indicatiu que tingui tradició catalana entre gent de mar; *calmut* sembla tenir el mateix caràcter (*AlcM*, *calmudament* Ruyra), mentre que cast. *calmudo* s'usa a Amèrica. *Calmúrria* mall. *Encalmar* [1803, *Belv.*; *Noller*]; *encalmat* [id.], *encalmament*, *encalmador*; significat sorprenent a Menorca «començar, donar principi: *encalmarem sa conversa, encalmau es ball*» (Ferrer Guinart, *Rond.*, 218) que deu ser degut a influència d'un altre mot.

CALÓ, 'llenguatge rufianesc, argot', del gitano *caló* 'gitano' [1868, *SLitCosta*], *BDC VII*, 27; MLWagner, *Notes Ling. Arg. Barc.*, 45 i *VRom. x*, 322-5; *DFa*.

Caló, V. *cala* i *calar* *Caloma*, V. *calima* *Calome-lans*, V. *calligrafia* *Calònia*, V. *calimnia* *Caloio* 'sorge', mot vulgar barceloní, V. *DCEC I*, 600.

CALOP, 'classe de raïm gris', mot mallorquí i menorquí, que en valencià, eivissenc i alguerès és *palop*, reapareix en sard, també amb duplicitat de les inicials segons els parlars, i amb lleus variants en alguns altres parlars del Sud i Oest d'Itàlia; d'origen desconegut i no hi ha tan sols indicis clars de si és relativament modern o antic, romànic o pre-romà. □ 1.^a *doc.*: 1784 (*AlcM*).

Cf. *BDLC IV*, 350; VIII, 174; «un parral --- espletava / en bells *calops rosats*, que era una ditxa ---», *Guasp, I. d'Or IX*, 58; l'acc. secundària de 'peix gros: personatge important' en PdA. Penya: «molts ne coneix, / *calops* a la quinta essència, / que bravegen de consciència / i es confessen cada mes, / adorant amb reverència / les lliures, sous i diners», *Po. Pop.*, p. 53. La nota seriosa sobre aquest mot és la de MLWagner, *Hom. a D. Alonso III*, 576-7, que ultra la forma *galoppu*, go- del Nord i Centre de Sardenya, hi assenyala una forma menys estesa *paloppo* i *baróffu*; i un tipus *gaglioppo*, *gaj*, en els parlars italians dels Abruzzi, Agnone i les Marques. Ni Wagner diu que ho sigui ni veig cap base per creure que sigui (o no sigui) un mot pre-romà. Ni tan sols podem estar ben segurs que no provingui de l'important poble i vall de *Polop* a la Marina d'Alacant (nom que es repeteix en la forma *Polopos* en el Regne de Granada), on s'hi fa força vinya, i ja se n'hi devia fer abans de la Reconquesta; ara bé aquest nom és mossàrab, de *POLOPPU* per *POPULUS* 'pollancre' i per tant té com a variant els ribag. *clop* i *cople*, aran. *clóp*, cast. *chopo*.

DERIV.: *Caloper*.

Calor, *calorada*, *calorejar*, *caloria*, *calorifer*, *calorós*, V. *calent* (*CALD*)